

A Közösségfejlesztők Egyesülete stratégiai terve a 2011-2013-ig terjedő időszakra

I. A közösségfejlesztést meghatározó társadalmi környezet főbb jellemzői az elmúlt 5 évre vonatkozóan:

1. Válságjelenségek

Világ-, és európai léptékben:

- világgazdasági válság;
- világhatalmi átrendeződés, Európa szerepkeresése;

Hazai fókuszok:

- a társadalom polarizálódásának további erősödése (politikai orientációk, szegény–gazdag, kirekesztés–befogadás, a türelmetlenség erősödése és a szolidaritás visszaszorulásának vonatkozásaiban);
- radikális hatalomváltás;
- állami túlhatalom/gyenge állam;
- erőfölényre épülő, gátlástalan érdekérvényesítés/bezárkózás, változástól való félelem a hatalom minden regiszterében;
- dominánssá váló rend iránti szükséglet mellett a megújulási képtelenség megjelenése a lakosság körében;
- normahiány, anómia;
- lassú attitűdváltás, nyelvtudás hiánya, inkább zárt, mint nyitott helyi társadalmak;
- a társadalmi tőke hanyatlása/rombolása:
 - bizalmi válság, alacsony szervezettségi/részvételi szint, tovább gyengülő kölcsönösség/közösséghez tartozás, együttműködés és szolidaritáshiány;
- a politikai és gazdasági verseny romboló hatása, kiéleződése a helyi közösségekben;
- gátlástalanná vált korrupció;

- az indulatvezérelt magatartás előretörése, a verbális és fizikai erőszak térnyerése;
- egymás kizárására szervezkedő civil csoportok és szélsőségek megjelenése;
- az intézmények diszfunkcionalitásának erősödése;
- a szervezett civil társadalom fokozatos kifárasztása - a szolgáltató, függő szerep forszírozása a támogató programok által;
- az államhoz fűződő viszony újrafogalmazásának képtelensége.

Mindezek együttes hatásának eredményeként a gazdasági mellett kétséget kizáróan *társadalmi válságról* is beszélhetünk.

2. A megújulást segítő jelenségek:

2.1 Társadalmi szinten:

- a szabadság és a demokrácia lehetősége;
- az Európai Unióhoz tartozás, közelebb került a Nyugat értékrendje;
- demokráciatanulás: felelősségek, ügyek, szerepek, stb. közéletbe kerülése;
- közösségi nyilvánosság – közösségi média – közösségi oldalak;
- innovatív civil kezdeményezések, programok;
- civil szervezeti együttműködések;
- külföldi technikák és know-howk átvétele szakmákban, szerveződésekben;
- hálózatosodás itthon és Európában – szakmák között és ügyek mentén;
- a részvétel lehetősége itthon és a nemzetek közötti/feletti civil társadalomban;
- netkapcsolatok: új közösségi módok – on-line tevékenységek generálnak off-line folyamatokat;
- radikalizálódó ellenállás;
- a válság okán a helyi értékek és kapcsolatok felértékelődése;
- odázhatatlan szembenézések hatása: helyzetképek, életesélyek, egymásra utaltság;

2.2 A közösségfejlesztést közvetlenül érintően:

- a Közösségfejlesztők Egyesülete két évtizedes munkájának hatására

- a közösségfejlesztés mint szakmai tevékenység elméleti, módszertani és képzési vertikuma kiépült, egyértelművé vált sajátos karaktere, kialakult és láthatóvá vált önálló identitása;
- kiépült regionális, megyei, kistérségi és helyi közösségfejlesztő szervezetek, szövetségek, hálózatok alakultak;
- szakmai összefogások jöttek létre a közösségfejlesztéssel (is) foglalkozó szervezetek között;
- mindez új kihívást jelent a korábban központibb szerepet betöltő Közösségfejlesztők Egyesületének: differenciálódás, munkamegosztás, összehangolás;
- tárgult a szakmaköziségre való igény;
- egyre több szakma ismeri fel a közösségi munka szükségességét és lehetőségeit, a szakmai innováció többszereplőssé vált;
- Egyre nő az elvárás más szakmai szervezetek és a döntéshozói hatalom részéről egyaránt, hogy a társadalom kritikus problémáival – mélyszegénység, közösségi konfliktusok, elnéptelenedés, stb. – is közösségi módon kellene foglalkozni;

Mindez azt jelenti, hogy bármilyen nehéz is a helyzet, van értelmes cselekvési tér.

A Közösségfejlesztők Egyesülete fő lépéslehetőségeit az elkövetkezendő 3 évben a társadalmi integráció és a korszerűség/európaiság elősegítésében látja, s e stratégiai célokat ebben az időszakban a demokratikus és közösségi szocializáció elősegítésével, szakmai és szakmaközi, hazai és nemzetközi hálózatfejlesztéssel, stratégiai partnerséggel, az innovatív nemzetközi programok folytatásával, de legfőképpen módszertani központi szerepkörének megerősítésével látja elérhetőnek.

II. Fő stratégiai célok

1. A társadalmi integráció

Az összetartó, vagy befogadó társadalom lényege az integráció központi értéként való kezelése. A társadalmi befogadás az egyetlen valóságos esélye annak, hogy felelős és cselekvő állampolgáriság alakuljon ki. A kirekesztettség társadalmon kívülé tesz, ami a felelősségvállalásból is kizárhat társadalmi csoportokat, s létrehozhatja a mások által kitalált, s a mások egységét bíró törvények, szabályok kikerülését is.

A társadalmi integráció fejlődése folyamatosan újraértelmezi *az állam szerepvállalást, s az állam módosuló szerepkörei is visszahatnak az integrációra. Az összetartó társadalomban valamennyi szereplő felelős résztvevőként, a társadalom aktív alakítójaként viselkedik. A szereplők egymást elfogadják, elismerik, jó esetben respektálják is. Ilyen helyzetben az állam/önkormányzat szerepe a különféle felelős szereplők működésének összehangolása, harmonizálása és *szinkronba hozatala saját céljaival*. Ezzel szolgálja valójában a társadalmi integrációt, a feltételek megteremtésével az öntevékenységet, a felelős állampolgári szerep kialakulását, ami elősegíti az elfogadó-, befogadó, másokkal együttműködő közösségi magatartást is.*

„A közösségi munka története során fokozatosan olyan, a társadalmi integrációt elősegítő tevékenységgé vált, amely hatékonyan képes fokozni a társadalom kezdeményező- és cselekvőképességét, segíteni a társadalmi intézményrendszer átalakulási és újraalakulási folyamatait, összehozni a társadalom különböző szereplőit, partnerségi kapcsolatokat kiépíteni térségi és társadalmi szinten, és mindezzel képes fokozni a társadalom demokratikus önszerveződését” (Csongor, Darvas és Vercseg, 2003). Így a társadalmi integráció elősegítése *a priori* benne foglaltatik, de a társadalmi válság miatt gyakorlatának szükségessége még hangsúlyosabbá vált.

A társadalmi integráció erősítését a társadalom és közösségfejlesztő programok, a közösségi részvétel fejlesztése a szektortok, a szakmák és az intézmények együttműködése által, valamint a szakmaköziség - intézményi együttműködés, s általuk a területi szinteken folyamatosan változó, új munkamegosztás szolgálná a leginkább.

2. Korszerűség, európaiság

A külső világok – a szomszéd országok és Európa -, de legalább a szomszéd település, a megye, a kistérség, a régió birtokbavétele, saját mozgástérként való értelmezése egyre késik, s ennek nem csak gazdasági és nyelvtudás-hiánybeli akadályai vannak, hanem mentalitásbeliek is. Modernizációs probléma ez, annak jele, hogy a demokrácia kultúrája még nem épült ki, mert az demokratikus mentalitást is eredményezne: nyitottságot, érdeklődést, kíváncsiságot mások iránt, s nemzetközi kommunikációt, hálózatosodást Európa és a globalitás fő ügyeiben.

Számunkra, közösségfejlesztők számára a stratégiai cél a változásokra való felkészülés és a demokrácia kultúrájának megteremtéséhez való hozzájárulás, *a helyi fejlesztési programokban létrejövő demokratikus gyakorlat mellett a képessé válást elősegítő képzési programokkal, valamint minél több nemzetközi tapasztalatcserével és programmal.*

III. Stratégiai irányok

1. Szocializáció – tanulási folyamatok

Ahhoz, hogy a demokratikus gondolkodás és a cselekvő állampolgáriság mind jobban elterjedjen, a demokratikus helyi cselekvés mellett

- a kedvezményesen vagy ingyenesen hozzáférhető, civil felnőttképzési programok számát kellene sokasítani, s folyamatosan és biztonságosan működő rendszerre szervezni;
- ugyanakkor a közösségfejlesztésnek be kell lépnie a gyermekek és fiatalok szocializációs folyamatába is.

A korai szocializációt és a közösségfejlesztést összekapcsoló programok fókuszában a cselekvésen keresztül, informális elemekből épülő tanulás áll, melyet kiegészít a jártasságokat és készségeket fejlesztő formális tanulás.

Egyesületünk egyik stratégia iránya egy fiatalokra építő demokrácia- és közösségfejlesztő országos önkéntes tanulási mozgalom, az *Add tovább!* kezdeményezése és szakmai segítése az önállósulásig.

A közművelődés és a felnőttképzés a közösségfejlesztés kialakulásának kezdetei óta jelen vannak a szakmában, bár az utóbbi évtizedekben ennek beépítése a fejlesztési folyamatokba nem tűnik olyan erősnek, mint arra az időközben felépült, közösségfejlesztésen kívüli szakmai közvetítő rendszerek lehetőséget adnának. *A felnőttképzéssel, a közművelődéssel és a formális oktatási rendszerrel való együttműködés még sok, eleddig ki nem aknázott lehetőséget rejt magába a közösségek demokratikus és közösségi jellegű szocializációja, a képessé tétel terén.*

*A felsőoktatási intézményekkel kialakult gazdag alkotókapcsolatunkat e helyütt nem célunk bemutatni, az viszont bizonyos, hogy az új *Közösségi és civil tanulmányok mesterképzésünk* nappali tagozatos hallgatói gyakorlati munkájának megszervezése ránk vár, s ez olyan jelentős számú (30-60 fő), fiatal önkéntes erőt kapcsolhat be a közösségfejlesztés vérkeringésébe, hogy az új távlatokat nyit a fiatal generációk elkötelezése és felkészítése, munkába állítása terén.*

2. Hálózatfejlesztés, koordináció

2.1 Országos közösségfejlesztői hálózat

A mintegy hat éven keresztül működő, jelenleg a változás periódusába került KÖZTÁMHÁLÓ¹ szakmai fennmaradását feltétlenül szükségesnek tartjuk, többféle okból. A közösségi kezdeményezések helyi szinten történő szakmai támogatása a közösségek általi fejlesztés, s a közösségfejlesztés ügyének előmozdítását is szolgálja (s így természetesen egyesületünk stratégiai céljainak elérését is). Magában hordozza tovább e hálózat a közösségfejlesztő foglalkozási csoport országos kifejtését is, melynek kifejtésére a Szakmafejlesztés 1. pontjában vállalkozunk!

A KÖZTÁMHÁLÓ – a megszűnt támogatás miatt – e néven már nem működik tovább, az *országos közösségfejlesztői hálózat* elnevezés létjogosultságát az egész országra kiterjedő közösségfejlesztői kapcsolatrendszer indokolja. Jelenleg nem működik más fórum, amely a gyakorló közösségfejlesztő szakemberek számára helyettesíteni tudná ezt a széleskörű szakmai háttérrel. Ez pedig a következő főbb elemekből áll: eszmecsere, programcsere - egymástól tanulás, a tapasztalatok megosztása, az új, innovatív közösségi kezdeményezések, modellkísérletek és megoldások hazai és nemzetközi példáinak megismerése, elemzése, a közösségfejlesztés reflexió, elméleti kereteinek és sztenderdizációjával kapcsolatos kérdéseinek állandó napirenden tartása. Ennek érdekében az országos közösségfejlesztői hálózat fő és rendszeres fórumának továbbra is az **Országos Fejlesztői Műhelyt** tartjuk, fenntartása és fejlesztése stratégiai célunk. A közös szakmai munka alapját a KÖZTÁMHÁLÓ korábbi tagjai adják, de szabadon csatlakozhatnak hozzá és fejleszthetik további közösségfejlesztő szakemberek.

A segítő szakemberek feladata a közösséghiányos területeken kezdeményező személyek, összefogásra alkalmas ügyek felkutatása, aktivizálható helyi polgárok felkészítése, folyamatos szakmai segítése egy hálózati program kereteiben.

Egyesületünk – stratégiai partnereivel együttműködve - erőfeszítéseket tesz a helyi közösségek erősítése területén történő intézkedésekre is. Azt kívánjuk elérni, hogy e hálózati *program tartós megbízással, részfoglalkozásban kistérségenként, de legalább megyénként 5-5 felkészített szakembert foglalkoztasson, hálózati keretekben dolgozva*. E munkára épülne az a központi program, amelyet a 3. Szakmafejlesztés rész első pontjában, a *Módszertani központi szerep erősítése* alatt ismertetünk!

Fiatal Közösségfejlesztők Műhelye

Az elmúlt években különböző szakmai területek fiataljai jelentek meg a közösségfejlesztés körül, érdeklődve a közösségi kezdeményezések, közösségfejlesztői képzések és feladatok iránt is (a szociális munka, a városmegújítás-urbanisztika, a településtervezés-fejlesztés,

¹ Közösségi kezdeményezéseket támogató szakmai hálózat

környezetvédelem területén végzett, vagy jelenleg is ott tanuló fiatalokra gondolunk). Többségük már részt vett valamilyen közösségi tevékenységben, kezdeményezőként, hivatásszerűen, vagy önkéntesként.

Stratégiai céljaink elérését segíti, hogy e fiatal, közösségfejlesztői identitással rendelkező szakemberek számára műhelymunkát indítsunk, amely a szakmai fejlődésüket és ezzel együtt az általunk támogatott közösségi kezdeményezéseket is segíti, gyarapítja.

Emellett az egyéni tanulási szándékot is támogatjuk a Civil Kollégium Alapítvány képzéseinek való kedvezményes részvétellel.

Egy új hálózat alapjait rakjuk le ezzel, s miközben felkészülésüket megtámogatjuk a már gyakorlott szakemberek mentoráló munkájával, éppen a korábbi KÖZTÁMHÁLÓ-t újítjuk meg, frissítjük fel az ő majdani bekapcsolódásukkal

2.2 Szakmaközi hálózatok

2.2.1 SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület

Egyesületünk alapító tagja a jelenleg 12 szervezet által alkotott szövetségnek. Célja, hogy összefogva, erőinket, együttesen lépünk fel az országos fórumokon a közösségi részvétel fejlesztéséért, képviselve a civil érdekeket is. A közösségi társadalom megteremtéséért dolgozó szakmai szervezeteket tömörítő SZÖVETSÉG lobbiz és kapacitásépítő munkát végez a közösségi részvétel helyi szintű feltételeinek megteremtése érdekében.

A SZÖVETSÉGen keresztül kapcsolatban állunk mindazokkal a jelentősebb országos szervezetekkel, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a közösségfejlesztéshez.

A jelen és a jövő fő kérdése szerintünk az, hogy átalakuló társadalmunk milyen mértékben hajlandó áldozatot hozni (ez kulcskérdés!) a közösségiség és a civil társadalom sérült szöveteinek regenerálására, az eddig ki sem fejlődött képességek és funkciók kimunkálására, a társadalmi és civil részvétel erősítésére, más szóval: a társadalmi tőke megújítására, s egy korszerűbb szerkezetben való bővített újratermelésére?

Ennek érdekében Egyesületünk a legjobb hatást akkor érheti el, ha a SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesületen keresztül folytatja megkezdett irányelvi és a pályázati rendszert befolyásoló lobby-munkáját és mozgalmain keresztül folyamatosan népszerűsíti a közösség általi fejlesztés és a részvétel ügyét.

2.2.2 Közösségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért

Egy új együttműködés/hálózat van kialakulóban, amelyben szakmaközi és intézményközi együttműködést építünk ki az elkövetkezendő 3 évben a mélyszegénységben élők közösségi integrációjának céljából, együtt a szociális és vidékfejlesztő szakmákat képviselő kulcsszervezetekkel.

Az együttműködésben résztvevő szervezetek: Autonómia Alapítvány, 3SZ, VÁTI.

A TÁMOP-5.1.3 kódszámú projekt keretén belül két komponens kiírására került sor. Az egyes a szakmai-módszertani háttérrel biztosítja, a kettes komponensen nyertes pályázók számára, akik a hátrányos helyzetű kistérségekben közvetlenül valósítják meg programjaikat.

Egyesületünk e konzorciumnak a tagja, amely azt a módszertani központot adja: a kettes komponens munkáját segíti képzésekkel, szakmai műhelyekkel, helyszíni tanácsadással, módszertani elemzések készítésével. Ez a program 2010.05. - 2014. 02.-ig tart.

Ez a forma sikeressége esetén mintát jelenthet más szakmaközi szereplőkkel hasonló átfogó – akár konzorciális – társadalmi problémákra szerveződő megoldások keresésére.

2.3 Stratégiai partnerség szervezetekkel és hálózatokkal

Stratégiai partnereink azok a szervezetek, amelyek munkánk legfőbb irányultságával egyetértenek, összefogásra készek, s amelyekkel időnként közös munkaformákat alakíthat ki Egyesületünk:

- a Magyar Művelődési intézet és Képzőművészeti Lektorátus Közösségfejlesztési Osztályával együttműködve szakmai programokat valósít meg, elsősorban a közművelődési fókuszú közösségfejlesztés terén;
- a Civil Kollégium Alapítvánnyal a közösségi szakmák képzésében, képzési programok kidolgozásában részt vesz, maga is szervez, fejleszt és tart képzéseket. Együttműködik konferenciák, szemináriumok, nemzetközi programokban és országos kampányok szervezésében, lebonyolításában;
- a Közösségi Kapcsolat Alapítvánnyal a szakmai kommunikáció biztosításában működik együtt, főként a közösségfejlesztés honlapjának működtetésén keresztül;
- A SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesülettel együttműködik a közösségi szakmák elismertetésében, az egyesület szakmapolitikájának fejlesztésében, az állami, kormányzati szervezetek figyelmének felkeltésében a közösségi programok iránt és elterjesztésük elősegítésében, a szakmai érdekképviselésben;
- a Mélyszegénység Módszertani Központ konzorciumi tagjaként együttműködik a többi taggal, a mélyszegénység közösségi felzárkóztatásában dolgozó szervezetek és szakemberek szakmai kompetenciája növelésében.

Az elmúlt években az ország különböző területein létrejött, közösségfejlesztéssel (vagy azzal is) foglalkozó helyi/megyei/kistérségi szakmai szervezetekkel Egyesületünk együttműködik a közösségfejlesztés szakmai megerősítésében, hálózati működéseink fejlesztésében, s a velük történő kapcsolattartást, közös munkát stratégiája egyik alappilléreként értelmezi:

Autonómia Alapítvány, Demokratikus Ifjúságért Alapítvány (DIA), Dialóg a Közösségekért Közhasznú Egyesület, ÉLETFA Segítő szolgálat Egyesület, Élettér Település és Közösségfejlesztő Egyesület, Felső-Kiskunsági Községi Munkások Egyesülete, Kelet-magyarországi Közösségszolgálat Alapítvány,

HROD Községi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ, Istenkúti Községért Egyesület, Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesülete,

Murál Morál, proHáló, Retextil Alapítvány, Váti Nonprofit Kft, Zalai Falvakért Egyesület

Emellett Egyesületünk nyitott minden olyan kezdeményezés megismerésére, együttműködésben való alkami, vagy tartós részvételre, melyek egybe esnek, vagy támogatják stratégiai célkitűzéseit.

2.4 Nemzetközi hálózati munka

Nemzetközi szinten a hálózati munka egyelőre kevésbé az átfogó rendszerszerű változtatásokról szól, sokkal inkább a tanulás és az innováció lehetőségét, illetve a jövő struktúráiba való hosszú távú befektetést jelenti. Fontos megjegyezni, hogy több fronton is komoly beleszólásunk, vezető szerepünk van a közös építkezés irányvonalainak meghatározásában, amivel feltétlenül élni kellene.

A **CEBSD** strukturális változásai, Kelet-Európa felé nyitása egyrészt a közép-kelet-európai munkánk és erőfeszítéseink kiterjesztését jelentik, melynek révén organikusabb kapcsolat mutatkozik a „pán-európai” munka lehetőségére, illetve a hálózataink révén történő összpontosítottabb európai fellépésre. Ugyanakkor a változások a szervezet belső építkezését is jelentik, amelyek jelentősen meggyengítik a valós szakmai aktivitást, amelynek irányai jelenleg is képlékenyek, esetlegesek.

Szervezeteink számára elsősorban a TLCD (Training and Learning for Community Development) program lehet perspektivikus, amennyiben itt komoly és hosszú távú befektetések történtek, megalakult egy európai konzorcium, illetve egy 150 fős szakmai hálózat. A munka folytatása a CEBSD számára is fő tevékenységet jelenthetne, ugyanakkor a

program fókusz a hazai közösségfejlesztő és képzési munka nemzetközi dimenziójához adekvátan járul/járulhatna hozzá.

A CEECN építkezése szakmai szempontból nagyon is megfogható, illetve illeszthető a hazai munkáinkhoz. A szervezet elsődleges fókusz a állampolgári részvétel növelése a térségben (és azon is túl), melynek érdekében egyre hatékonyabban szerveződik a helyi és nemzeti szinteken, de az európai lobby és policy dimenziójában is.

A belső strukturális építkezés mellett (új felelősségi szintek, regionális munkacsoportok, tagság fejlesztése stb.) a szakmai irányvonalat a közeljövőben elsősorban az EU policy jellegű tevékenységek során általunk is befolyásolt „CODE OF GOOD PRACTICE FOR CIVIL PARTICIPATION IN THE DECISION MAKING PROCESSES” (a döntéshozatalban való civil részvétel jó gyakorlatának kódexe) dokumentum fémjelzi (http://www.coe.int/t/ngo/Source/Code_good_practice_en.pdf). Ez az első olyan széles körben elismert EU szakpolitikai dokumentum, amely – ha nem is a maga komplexitásában -, de összeszedi a téma alapvetéseit, ezzel legalábbis hivatkozási alapot szolgáltatva az európai civil társadalomnak.

A CEECN stratégiáját tehát az elkövetkező időszakban a dokumentumhoz kapcsolódó terjesztő, népszerűsítő, tanító jellegű munka, illetve az ehhez kapcsolódó különböző szintű terepmunkák és akciók jelentik majd.

Mindez érinti:

- Az ÁRH nemzetközi eseménysorozatát, a Helyi Demokrácia Európai Hetét;
- Egy átfogó, közép-kelet-európai kutatást, az állampolgári részvételre vonatkozóan;
- A CPU-t (nemzetközi nyári egyetem az állampolgári részvételről);
- A CEBSD – CEECN partnerségét;
- A CEECN új információs technológiákhoz kapcsolódó erőfeszítéseit, projektjeit és hálózati munkát.

Stratégiai célunk eddigi szerepünk megtartása és fejlesztése e szervezetekben, s általa mind több szakmai innováció létrehozása.

Pep-Net (Pan European eParticipation Network – Pán-európai eRészvételi Hálózat) nevű elektronikus (online) részvétellel és demokráciával foglalkozó szervezetnek a CEECN, s így a Közösségfejlesztők Egyesülete is tagja lett. Ezzel is közelítünk ahhoz a küldetésünkhöz, hogy a mai kor technikai vívmányait közösségi alapon hasznosítsuk mind szervezeteink belső tevékenységében (kommunikáció, koordináció, közös döntéshozatal stb.), mind pedig kifelé irányuló tevékenységeinkben, amelyek a részvétel széles körű erősítését szolgálják (ilyenek a képzések, de az ÁRH is). A CEECN négy éve foglalkozik ezzel az üggyel és számos erőfeszítést tett már az előrelépésért (tanulmányutak, szakmai találkozók „e” ügyekben, közös stratégia, saját weboldalának fejlesztése, illetve saját blog indítása – www.ceecn.net, illetve ezért csatlakozott a Pep-Nethez is).

Stratégiai célunk az e-részvétel további népszerűsítése Magyarországon és egyre gazdagabb együttműködés szervezése a PEP-NET-ben.

Az Egyesület kiemelt jelentőségű *nemzetközi programjai*

A most futó programokban (pl. a Fiatalok a rasszizmus ellen c. programban, mely a rasszizmus elleni fellépésre készít fel 5 ország részvételével. Kezdeményező: CEGA, Bulgária), további projektlehetőségek kínálóznak stratégiánk megvalósítására, pl. a tradicionális kisebbségekre vonatkozó szakpolitikák kialakítása terén, a közösségfejlesztés és állampolgári részvétel gyakorlatához illeszkedően (CEGA), vagy a nem-formális felnőttképzés terén szerveződő Grundtvig kapcsolati program.

A nemzetközi munka stratégiánk nélkülözhetetlen részévé vált, s nem csak azért, mert 20 éves gyakorlatunk és nemzetközi elismertségünk is kötelez erre. Sokkal inkább az a cél vezérel bennünket, hogy a közösségfejlesztők csapatainak és szervezeteinek sikerüljön mindinkább a szó kulturális értelmében is európai szervezetekké válniuk. Nemzetközi kapcsolataik és hálózati együttműködései saját vonzáskörzetükre is hatással vannak, növelik a nyitott, európai gondolkodás esélyeit, a nemzetközi együttműködést. S az a szakmai és kulturális inspiráció, amelyet nemzetközi partnereinktől kapunk - és amit mi is adunk nekik -, immár nem nélkülözhető hajtóerő a közösségfejlesztés fejlődésében.

3. Szakmafejlesztés

A következő időszakban a szakmafejlesztés fókuszába a következő innovációs területeket igyekszünk helyezni:

3.1 Módszertani központi szerep erősítése

A társadalmi válság kezeléséhez a közösségfejlesztés eredményesen tud hozzájárulni a maga speciális eszközeivel, ám befolyása és hatékonysága növeléséért a kormányzati és az üzleti szférának is hozzá kellene járulnia, az eddigieknél jóval meghatározóbb módon.

A Közösségfejlesztők Egyesülete 21. éves fennállása alatt e szakterület meghatározó tényezőjévé vált: módszertani központi szerepet tölt be modellkísérletei, elemzései és publikációi, képzései és a szakmai sztenderdek meghatározása, valamint a nemzetközi munka terén.

Munkája civil jellegét nem csak a szervezeti forma (egyesület), hanem szellemisége is meghatározza: a szakmafejlesztési munka mellett hasonló figyelmet fordít közösségi mozgalmak indukálására és a társadalom figyelmét felkeltő akciók szervezésére. Elvi megfontolásai középpontjában a szakma és a szakemberek *függetlenségének* kérdése áll, és ez erőteljesen összefügg a közösségfejlesztést megrendelő és fizető szervezetek céljával és prioritásaival.

A lojalitás kérdésében állásfoglalásunk egyértelmű: a szakmának a helyi közösségek civil társadalmával kell lojálisnak lennie, de mindent meg kell tennie azért, hogy a szektorok közötti párbeszéd és együttműködés javuljon. Éppen ezért a megbízók körének is vegyesnek kell lennie: a kormányzati/önkormányzati, az üzleti szféra és a civil társadalom köréből kell érkezniük.

Egyesületünk ezért az alkalmas döntési szinteken kezdeményezi módszertani központi szerepének erősítését, a következő módokon:

Közösségfejlesztő szolgálatokat (irodákat) állít fel régióként és lehetőség szerint megyéenként is, teljes foglalkoztatású szakemberekkel.

A szolgálatok közösségi szempontokat érvényesítenek a helyi fejlesztési irányelvek kialakítása során, valamint regionális, vagy kistérségi/helyi közösségfejlesztési folyamatokat kezdeményeznek és segítenek szakmailag, a helyi közösségek bevonásával.

...

Hálózati működés: e szolgálatok az Országos közösségfejlesztő hálózat részeként működnek.

- A Közösségfejlesztők Egyesülete katalizálja, koordinálja és szakmailag segíti e munkát kutatásokkal-elemzéssel, folyamatos tapasztalatcserék, műhelymunkák, általános és szakképzések, különböző szakmai és szakmaközi összefogások szervezésével.

- Az Egyesület előkészíti a szakma országos módszertani központjaként értelmezhető szolgáltató intézmény/szervezet felállítását – a jelenlegi stratégiai partnerek, és a leendő regionális (megyei?) módszertani szervezetek tevékenységére támaszkodva.²

Ehhez ugye a végén emlegetett lépéseket és dolgokat vállalhatja az Egyesület, de mindez csak állami- és más elkötelezettségekkel, garantált tehervállalással – alapvetően mind a hálózat források, mind pedig az Egyesület feltételeinek a megteremtésével – tud megvalósulni.

Én a fentiekén túl, továbbra is kiemelőnek gondolom, hogy az Egyesület ehhez nem rendelkezik ma kapacitásokkal. Erre az „inkubáló” folyamatra jelentősen meg kellene erősíteni, de ha ez lefutott, akkor is szükségét látom egy nonprofit keretekben, hosszú távon működő módszertani, fejlesztési szerepet ellátó központ/ügynökség/ intézet létrehozásának – akár az Egyesület által működtetve, akár azon kívül, de konzorciálisan részt véve abban.

3.2 Intézményközi együttműködés, új mozgásterek

A közösségfejlesztés egyik legfőbb feladata ma az intézményközi együttműködés szemléleti alapjainak kialakítása és gyakorlati megvalósítása lenne, a képessé tétellel a fókuszban.

Közismert állapot, hogy a hátrányos helyzetű, kirekesztett, mélyszegénységben élő emberek nem tudnak kapcsolatot teremteni az intézményekkel, így maguknak az intézményeknek kellene közösségi kezdeményező szerepet betölteniük, felhasználva mindazt az önbizalom-építő, képessé tevő erőt, amit egy közösségi szinten kialakuló új viszony biztosítani tud. Kevésbé közismert, hogy e jelenség – az intézmények elérhetetlensége, a részvétel küszöbeinek magassága – egy átlag magyar állampolgár számára is elérhetetlenek. Társadalmunkban uralkodó jelenség, hogy a részvétel, az érdekérvényesítés akadályoztatott, a közbizalom hiányos, a cselekvés helyett a passzivitás, az anómia a jellemző magatartás.

A lehetőségek megismerése, az ellátástól való elmozdulás a saját élet irányításában való aktív részvételig akkor jöhet létre, ha az intézmények a teljes embert, s nem pusztán a szolgáltatásaik szempontjából ellátásra szoruló ügyfelet látják az érintettekben. Ha a szolgáltatások nemcsak egymás mellett jelennek meg, a másikról mit sem tudva, hanem az egyéni és közösségi utakat egységükben látva, egymással kölcsönhatásban is; s ha lehetőségeiket a helyzetből való kivezető utak intézményközi keresésére is felhasználják.

²² Részben ez következik az előzőekben felsoroltakból, részben jelöli azt a készséget, amire szükség lesz, ha sikerül érvényesíteni a – az MMIKL tervezett átalakításával kapcsolatban – a közösségfejlesztés megerősítését és önállósítását a leendő intézményi szervezetben. Ehhez bírjuk az NK1 külső segítő támogatásának ígéretét.

Szükséges, hogy a hiányzó szolgáltatások pótlására szerveződő civil – önszervező, önszervező, önkéntes – kezdeményezéseket az intézmények erkölcsileg és szakmailag, a képessé tétel minden bekapcsolható eszközével támogassák, hiszen ennek számos hozadéka lesz az egyén, a közösség és az intézmények számára is.

Az önkéntes és öntevékeny ellátó-gondozó-segítő tevékenységek szaporodása idővel kiegészíti és módosíthatja is az intézményi szerepköröket, de nem teszi feleslegessé azokat, csak a munka hangsúlyait helyezheti át a frontális ellátástól: koordináció, a közösségi munkaformák megtalálása, a képessé tétel szervezettebb formáinak kialakítása.

A közösségfejlesztésnek megvannak a szakmai lehetőségei az intézményközi együttműködés fejlesztésére. Az intézmények képviselőivel és a valamennyi intézménnyel folytatott önbemutató, majd a saját munkát elemző módszerek elvezethetnek a szabad mozgásterek felismeréséhez és – közösségi tervezés eredményeként – azok új szakmai tartalommal való kitöltéséhez. A területi ellátásban részt vevő intézmények közös munkájának (a szakszerű szolgáltatás mellett) az intézmények kezdeményező szerepének felvállalására kellene irányulnia. E szerep tartalmát az adhatja meg, ha az állami és civil intézmények a vonzaskörzetükben élő érintettekkel közösen tárják fel a problémákat, közösen határozzák meg a megoldási módokat, és a megfelelő szakmai irányítási szintek bekapcsolásával segítenek kialakítani egy életképes, közösségi alapú és működő szolgáltatási rendszert. Mindez a társadalmi tervezés egy újabb területe lehet. *Egyesületünknek törekedni kell új, intézményközi együttműködést kifejllesztő modellprogramok kidolgozására és bevezetésére.*

3.3 A közösség-szervezés szerepének újragondolása a közösségfejlesztői munkában

A mai korszellem egyre inkább a gyors eredményt elérő, kikényszerítő jellegű közösségi technikákat hozta be a közösségi munkába (a folyamatépítő közösségfejlesztés mellé), ezért a már kialakult kampányok és mozgalmi jellegű munkák mellett a közösség-szervezés külföldi gyakorlata és szakirodalma tanulmányozásának is előtérbe kell kerülnie.

Hazai kontextusban a közösségfejlesztés és a közösség-szervezés még nem válik ketté, bár a környezetvédő szervezetek és a különböző tiltakozó megmozdulások szinte naponta „termelik” a közösség-szervezés spontán és szervezett példáit. A közösségfejlesztés és közösség-szervezés szétválasztása történelmileg és ma is indokolt. Mindkettő lehet mozgalmi jellegű, állampolgári önszervező tevékenység, s ha szakterületi értelemben beszélünk róluk, a következő különbségeket érzékeljük:

- A fejlesztői munka arra irányul, hogy ahol a részvétel magától nem történik meg, ott megtörténjen, ott megfogalmazódjanak (konfrontációs) nézetek, amelyeket – közösség-szervezés révén - képviselni lehet.

- A szervezés egy aktuális ügyből indul ki, amelyből később, optimális esetben, folyamatok lesznek. A fejlesztés kezdetől folyamatokban gondolkodik, így a megújulást gátló tényezők átfogó azonosításából indul ki és ezekből bontogat ki ügyeket.

A közösségszervezéssel tudatosan foglalkozni számunkra nem más, mint a már az élet által kikényszerített, meglévő gyakorlatot jobban megérteni, szakmailag tudatosítani és továbbfejleszteni. Jó lehetőséget kínál erre az ECON-nal (Európai Közösségszervező Hálózat) való együttműködés. A kapcsolatfelvételhez át kell gondolnunk, hogy hogyan tud a közösségszervezési irány tartalmában, működésében önállóságot szerezni magának együttműködési struktúráinkban. Kérdésünk: hogyan illeszkedik meglévő közösségi gyakorlatainkhoz, azaz képes-e mellérendelődni, vagy ennél sokkal nagyobb teret igényel magának.

3.5 Kutatási program

Bízunk benne, hogy ez az időszak végre megadja a lehetőséget egy régóta tervezett, folyamatos kutatási program megvalósítására

- a már futó, közvetlen egyesületi (szakmafejlesztési célú) munkák intenzív, reflektált továbbvitele mellett (városmegújítás közösségi részvétellel munkacsoport; szegények, kirekesztettek közösségi integrációja (TÁMOP 5.1.3. 1-es komponens); szocializációs célú innovatív mozgalmatszervezés: Add tovább!)

- az Egyesület szakmai hálózatában folyó fejlesztések feltárására, elemzésére: intézményközi, szakmaközi együttműködések, a tervezési, egyeztetési gyakorlatok, a település határain túlnyúló térségi munka és szervezkedés, a közösségi munkás hálózatok, az önkormányzati együttműködések, az érdekvédelem, a korosztályos (idősek, fiatalok) fejlesztések.)

A jövő kívánatos szakmai irányai

A jövő kívánatos szakmai irányait meghatározandó, a *konvergencia* és az *autonómia* forгатókönyveit választottuk a közösségfejlesztés előtt járható útnak, meggyőződve róla, hogy mind a szakma, mind maguk a közösségek is választani fognak a számukra járható utak közül.

Konvergencia

A konvergencia, tehát a dolgok egy irányba történő közeledése iránti igényünket számos nem kívánatos jelenség váltotta ki, pl. az, hogy a közösségfejlesztés által használt kulcsfogalmakat számos szervezet és intézmény használja és félő, hogy üzenete, nyelvezete általánosságokba fullad a részvételi témák körüli hivatalos konzultációi során. Nem igazán

kívánatos jelenség, s félő, hogy a jövőben fokozódni is fog, a közösségfejlesztés elbürokratizálódása, tehát hogy egyre több szakember inkább a támogatói és döntéshozó tervezési és programtanácsokban hallatják a hangjukat, mintsem magukban a közösségekben. Nyilvánvalóan nagyon nagy szükség van az ő munkájukra is, de az eddiginél meghatározóan több gyakorlati közösségi munkásra is szükség van. Sok jel árulkodik arról is, hogy a közösségi beavatkozásra vállalkozó szakemberek nincs eléggé felkészítve a szervezetekkel, koordinációs testületekkel való munkára, mert az másfajta készségeket kíván, mint a közösségekkel folytatott munka (ez nem csoda, hisz a gyakorlatban ez a terület még csak most kezd kibontakozni, de fontos lenne e tudást is bekapcsolni más alkalmazási területekről!) És fordítva, a vezetési (menedzsment) ismeretek és készségek fejlesztésével sem igazán jeleskednek a felkészítő intézmények, s ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy sokan közülük nem tudnak ellenállni a támogatók nyomásának és készséggel vetik bele magukat az általuk felkínált projektek szervezésébe, hisz az új kihívások kezeléséhez nem értenek.

A konvergencia-forgatókönyv indokoltá teszi a közösségfejlesztés bevonódását szakmaközi stratégiák elkészítésébe és megvalósításába, mert ezáltal képes terjeszteni a közösségfejlesztés alapelveit és elősegíteni azok megvalósulását. Ehhez a szakmaköziség további erősítésére van szükség.

A szakmaköziség erősítése

A közösségfejlesztés a legkülönbözőbb civil társadalmi kezdeményezéseket erősítheti meg a maga eszközeivel, történjenek azok a környezetvédelem, az ifjúsági munka, a közösségi művelődés és a felnőttképzés, a szociális munka, egészségügy, kisebbségi érdekek érvényesítése (bevándorlás, rasszizmus és diszkrimináció), a jogvédelem és a társadalmi kontrollfolyamatok, a város és vidékfejlesztés, az építészet és örökségvédelem, a partnerségépítés és a helyi demokráciafejlesztés, a foglalkoztatás, szociális gazdaság és a közösségi alapú gazdasági folyamatok stb. terén. Fontos, hogy a közösségfejlesztés kidolgozza interdiszciplináris együttműködési stratégiáját és azt, hogy mit tud ajánlani a szakmák és intézmények társadalmasítása érdekében. A közösségfejlesztő szakma fejlődése és társadalmi pozíciójának megerősödése szempontjából viszont egyformán fontos az is, a más beavatkozási-segítő területeken alkalmazott beavatkozások és tapasztalataik vissza is térjenek magához a szakmához, s elemzésük beépüljön a szakma elméletébe és módszertanába. Ha ez nem történik meg, a közösségfejlesztés egyre parttalanabbá és erőtlenebbé válik, hozzáértése erodálódik és a minőségi szakmai munka védelme sem lesz biztosítható.

Önrendelkezés, a közösségfejlesztés függetlensége

A függetlenség mindig is kritikus feltétele volt a közösségfejlesztésnek. A közösségfejlesztés szolgáltatássá degradálódásának és üzletesedésének veszélyére is fel kellett hívni a figyelmet. A szakma érdekképviselőinek erőteljesebb biztosítása mellett a nemzeti és európai társadalomfejlesztési politikák befolyásolása is szükséges ahhoz, hogy a közösségfejlesztést igénybe vevők - tehát a megrendelők -, ne elsősorban a kormányzati és üzleti szektorból, hanem a helyi, kistérségi és regionális fejlesztésekben részt vevő közösségekből kerüljenek ki.

A lojalitásnak az második részben már kifejtett kérdései mellett talán még azt is fontos hangsúlyoznunk, hogy az önrendelkezésre szükség van abból a szempontból is, hogy a közösségfejlesztés a saját tiszta értékei és módszerei szerint működhessen, sőt, ezeket megtartva tovább is fejleszthesse. Ez annyit jelent, hogy a változásokat képes legyen alulról megszervezni; hogy az alapvető elméleteket, bármily sokféleképpen tagolt is egy helyi közösség, képes legyen érvényesíteni, hisz az egyenlőség, a sokféleség és az együttműködés elvei lehetőséget adnak a gyakorlati megvalósításra. A legjobb forgatókönyv a helyi, nemzeti és nemzetközi szintű, a civil társadalomban gyökerező, *mozgalom-orientált* közösségi munka.

A mozgalmi jelleg erősítése

A közösségek és civil társadalmuk megerősítésének leghatékonyabb eszköze közösségi és civil mozgalmak indukálása, mert ezek nélkül a közösségi munka eseti és kis hatást kifejtő tevékenység marad. Tudnunk kell azonban, hogy a mozgalmakat nem a közösségfejlesztőknek, hanem kezdeményezésük hatására az érintetteknek kell szervezniük. Hogy ez sikerülhessen, ahhoz a közösségfejlesztőnek szakmai segítséget kell nyújtania (képesse válás segítése, képesse tétel). A közösségi, tehát a közjó érdekében generált mozgalmak kérdése mind a nemzeti, mind az európai civil társadalom fejlődésének egyik kulcskérdése, de fontos kérdés a közösségfejlesztő szakma pozíciójának erősítése szempontjából is, mert a mozgalmak ereje és hatása visszahat a közösségfejlesztésre magára is.

A jövő, de már a jelen is szerveződéseit is nagyban segíti elő az internet, az általa is motorizálódó hálózatosodás, általában a WEB2.0-val megjelent új irányok és lehetőségek, szervező és munkamegosztó felületek, a tartalommegosztók, hírcsatornák, a WIKI-k, a tematikus blogok, a közösségi portálok, amely nem csak társalgásra és kapcsolatkeresésre, de ügyek szervezésére is mind gyakrabban vállalkoznak. „E munkaformák mögött azok az erőfeszítések húzódnak meg, amelyek már nem „pusztán” a civil társadalom kreatív önbemutatására, kapcsolatszervezésére, ügymeneteinek egyszerűsítésére vonatkoznak, hanem valós, a döntéshozatali mechanizmusokba organikusan beépített beleszólási és részvételi lehetőségeket feltételeznek, amelyre számos valós jó példa is létezik már.

Időtálló eredet

A közösségfejlesztésnek, az elbürokratizálódást és elüzletiesedést kivédendő, autonómiáját megőrzendő, arra is lehetősége van, hogy újra végiggondolja saját eredetét, s a settlement mozgalom, a népoktatás és a közösségi művelődés (közművelődés) progresszív hagyományait ismét emelje be sáncai mögé. Paulo Freire-nek a szegények hatékony oktatására irányuló, forradalmian ható, újszerű pedagógia rendszere ma is teret kérhet magának, a progresszív (értelmiségi) segítő munka nem csak a settlement ház-szerű működésekben kaphat teret, de olyan országos mozgalmakban is, mint amilyen a már bemutatott Add tovább!, melyben a fiatalok kifejleszthetik saját közösségi és demokratikus készségeiket és gondolkodásmódjukat, ugyanakkor érvényes társadalmi és munkatapasztalatokra is szert tesznek. A szakmának azért is sokat kell tennie, hogy a döntéshozókat és az oktatási-nevelési rendszert gyakorlat-orientáltabbá tegye, a korai közösségi és demokratikus szocializáció gyakorlatának megszervezésén keresztül. Ugyanilyen nyomást kell gyakorolnia a döntéshozókra a felnőttképzés fejlesztése, a minden rászorulóknak ingyenesen hozzáférhető általános célú képzések széleskörű bevezethetősége érdekében. S az a legjobb, ha e képzési igény kielégítésére magukban a közösségekben szerveződnek tanulói csoportok.

A kulturális fejlesztés, a közművelődés a közösségfejlesztés kialakulásának kezdetei óta jelen vannak a szakmában, bár beépülésük a fejlesztési folyamatokba már/még nem elég erős. A felnőttképzéssel, közművelődéssel és az állami formális oktatási rendszerrel való együttműködés még sok, eleddig ki nem aknázott lehetőséget rejt magába a közösségek demokratikus és közösségi jellegű szocializációja, a képessé tétel terén. Ennek az irányynak az erősítése egyben a közösségi fejlesztőmunka komplexitását is erősíteni (ld. kultúra – az emberi élet teljessége), a specializálódott részterületeken való munkálkodás mellett.

A változás megragadása

Hosszú időbe telik, amíg egy szakma kialakítja a maga hármass irányú megközelítéseit: ***együtt dolgozik a helyi csoportokkal, a nagy szakmai (mindhárom szektort képviselő) szervezetekkel és szakmapolitikai kérdésekben a döntéshozókkal.*** Mindezekhez nem a rövidtávú lehetőségekkel kell csak foglalkozni, hanem ki kell alakítani a kapacitását az újonnan felbukkanó témák, változó paradigmák elemzésére, a célból, hogy a közösségfejlesztés magába tudja fogadni azokat és új kérdéseket tudjon megfogalmazni. A közösségfejlesztést körülvevő klíma is állandóan változik a változó világban, s e változások lényegének megértése és megragadása a szakma fennmaradásának és fejlődésének záloga.

Az egyensúlyozás művészete

Mindezek alapján tisztán látható, hogy a közösségfejlesztés az egyensúlyozás művészete is, mert egyensúlyoznia kell a társadalmi-közösségi-civil és a szakmai önérdék között, szakmák és szakmapolitikák között is. Mindez nem csak felveti, de meg is erősíti a szakmán belüli és a szakmák közötti szervezettség és együttműködés kérdéseit.

Három mindenen átívelő, a közösségfejlesztés értékeivel is céljaival egyező jelenség teszi még szükségesebbé az egyensúlyozást:

- az állampolgárok elidegenedése a politikai folyamatokból. Csakis a részvételi demokrácia erősítése vezethet minket az elidegenedés mérséklése felé, adhatja a demokrácia megújulásának lehetőségét;
- a szegénység és kirekesztés nagy tömegeket sújtó európai életvalósága és gyakorlata, mely ellen fel kell lépniük a közösségfejlesztő szervezeteknek is, csakúgy, mint a
- rasszizmus és xenofóbia megnyilvánulásai ellen, melyek teljességgel idegenek a civil társadalom eszméjétől, s sajnálatosan kifejlődött gyakorlatuk fenyegettetést jelent a civil társadalom számára is.

A közösségfejlesztésnek ilyen és más jelenkori problémák megoldásán is együtt kell dolgoznia a civil társadalommal, s olyan hasonlóan nehéz és átfogó problémákon is, mint az éghajlatváltozás vagy a gazdasági válság, a demokratikus megoldásokon, a képessé váláson és a részvételen keresztül.

Mindezek megvalósítása természetesen sok egyenetlenséget, országonként különböző megoldási variációk sokaságát kiváltó munka és elismerjük, hogy meglehetősen ambiciózus napirend is, de hiszünk abban, hogy ez fogja fenntartani a közösségfejlesztés és a civil társadalom harcát a megújuló és társadalmilag igazságosabb közösségekért.

Az egyesület vezetősége és fontosabb partnerei körében tartott szakmai megbeszélések alapján írták: Giczey Péter, Mészáros Zsuzsa, Molnár Aranka, Peták Péter, Péterfi Ferenc, Varga Máté és Vercseg Ilona

Budapest, 2011. február